

PORADNIK DOBRYCH PRAKTYK

UNIwersytet Medyczny w Łodzi

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

ŁÓDŹ 2020

Opublikuj i nie zgiń

Jak wybrać dobre miejsce do publikacji?

mgr Agnieszka Goszczyńska

agnieszka.goszczynska@umed.lodz.pl

Centrum Informacyjno-Biblioteczne UM w Łodzi

Monografie, czasopisma naukowe, artykuły są podstawą komunikacji naukowej, jak i oceny naukowców oraz jednostek badawczych. Warto pamiętać również, iż publikacja wyników stanowi kluczowy element każdego cyklu projektu badawczego, a w przypadku badań finansowanych jest uwzględniana przy rozliczaniu grantów. Udana publikacja przekładają się na rozwój kariery naukowej, awans, kontynuację finansowania badań itd.

Niestety, aby to osiągnąć nie wystarczy pisać dla punktów czy też samego publikowania, warto natomiast poświęcić trochę czasu i zaprojektować własną strategię publikacyjną, a potem ją zrealizować.

Kluczowym elementem strategii długofalowej jest jednoznaczna identyfikacja. Zapewnia ją niezmiennie stosowanie tej samej formy nazwiska, numeru ORCID oraz afiliacji.

Zgodnie z ustawą z dnia 20 lipca 2018 roku „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”¹, każda osoba, która prowadzi działalność naukową i chce, aby jej osiągnięcia były uwzględniane w ewaluacji, musi posiadać elektroniczny identyfikator naukowca zgodny z międzynarodowymi standardami i za pomocą tego identyfikatora dokonywać bieżącej aktualizacji swoich publikacji. Szczegółowe informacje na temat identyfikatora ORCID są zamieszczone na stronie Centrum Informacyjno-Bibliotecznego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi².

Poprawne afiliowanie publikowanych prac jest istotne przy ewaluacji nauki, usprawnia proces parametryzacji Uczelni, a także buduje jej wizerunek. Zgodnie z zarządzeniem Rektora Uniwersytetu Medycznego w Łodzi nr 73/2018³, każda praca powinna posiadać afiliację w formie odpowiednio: dla publikacji w języku polskim – **Uniwersytet Medyczny w Łodzi**, a dla publikacji anglojęzycznych – **Medical University of Lodz**. Po nazwie Uczelni należy podać nazwę jednostki organizacyjnej, w której pracownik jest zatrudniony (klinka, zakład, inne). Należy pamiętać, iż wskazanie nazwy Uczelni oraz nazwy jednostki organizacyjnej w notach biograficznych nie stanowi afiliacji⁴.

Dużą wagę należy przyłożyć do dostępności prac. Pozytywnie wpływa to na cytowalność, transparentność, współpracę, a co najważniejsze – pozwala uniknąć powtarzania już wykonanej pracy.

¹ Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 2018 poz. 1668.

² ORCID. Dostępne w Internecie: <http://cib.umed.lodz.pl/orcid>. Dostęp: 27.04.2020.

³ Zarządzenie nr 73/2018 z dnia 31 października 2018 r. Rektora Uniwersytetu Medycznego w Łodzi w sprawie ujednolicenia sposobu podawania afiliacji w publikacjach, których autorami są pracownicy Uniwersytetu Medycznego w Łodzi.

⁴ Jak poprawnie afiliować? Dostępne w Internecie: <http://cib.umed.lodz.pl/jak-poprawnie-afiliowac>. Dostęp: 27.04.2020.

Uwzględniając te korzyści, Uniwersytet Medyczny w Łodzi wprowadził instytucjonalną politykę otwartego dostępu do publikacji naukowych i danych⁵. Obliguje ona pracowników Uczelni do zdeponowania elektronicznej postaci ostatecznej wersji pełnego tekstu w repozytorium oraz publiczne udostępnienie publikacji tak, aby każdy mógł mieć do niej dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym oraz możliwość nieodpłatnego i nieograniczonego technicznie korzystania z niej wraz z udzieleniem wolnej licencji Creative Commons Uznanie autorstwa wersja 4.0 lub późniejsza (CC-BY) lub Creative Commons Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach wersja 4.0 lub późniejsza (CC-BY-SA). Treść zarządzenia zamieszczona jest na stronie Otwarty UMed⁶. Decydując się na publikowanie w modelu otwartym, konieczne trzeba zwrócić szczególną uwagę na tzw. drapieżnych wydawców, których działalność ma niewiele wspólnego z rzetelnością naukową. Podsywanie się pod renomowane czasopisma, fałszywe wskaźniki, „porywanie czasopism”, brak recenzji, publikowanie wszystkich nadsyłanych artykułów to tylko niektóre z ich nieetycznych działań.

Biorąc pod uwagę koszt publikacji, opłaca się korzystać z programów publikowania otwartego, dzięki którym możliwe jest pozyskanie nawet pełnego finansowania. Aktualna oferta jest dostępna również na stronie Otwarty UMed.

W przypadku strategii zaplanowanej na określony przedział czasowy np. rok, okres pomiędzy kolejnymi ocenami pracowniczymi czy czas trwania projektu, w pierwszej kolejności należy wybrać wydawnictwa, czasopisma i konferencje, które powinny być brane pod uwagę. Najlepiej te, gdzie publikują tuż dziedziny. Nie ulega wątpliwości, że nadesłane teksty za pierwszym podejściem zostaną tam przyjęte. Dlatego też przede wszystkim trzeba wziąć pod uwagę to, aby publikacja dotarła do czytelników, którzy znając kontekst prowadzonych badań oraz najbardziej aktualny stan wiedzy docenią pracę i przystąpią do dyskursu.

Następnie, w nawiązaniu do sposobów prowadzenia badań i ogłoszenia wyników, wskazane jest wymyślić taktykę publikacyjną, np. rozpoczęcie współpracy z NN z jednostki Y. Na końcu pozostaje już tylko jasno zdefiniować osiągalne cele, np. opublikowanie rocznie jednego artykułu w czasopiśmie jako główny autor.

→ Jak wybrać dobre **wydawnictwo** do publikacji **monografii**?

W świetle obowiązujących przepisów⁷ monografia naukowa to recenzowana publikacja książkowa, przedstawiająca określone zagadnienie w sposób oryginalny i twórczy, opatrzone przypisami, bibliografią lub innym właściwym dla danej dyscypliny naukowej aparatem naukowym. Monografią naukową jest również recenzowany i opatrzone przypisami, bibliografią lub innym właściwym dla danej dyscypliny naukowej aparatem naukowym przekład na język polski dzieła istotnego dla nauki lub

⁵ Uchwała nr 153/2018 z dnia 22 lutego 2018 r. Senatu Uniwersytetu Medycznego w Łodzi w sprawie wyrażenia zgody na wprowadzenie „Instytucjonalnej Polityki Otwartości w Uniwersytecie Medycznym w Łodzi”.

⁶ *Polityka Otwartości UM w Łodzi*. Dostępne w Internecie: <http://otwarty.umed.pl/polityka-otwartosci-um-w-lodzi>. Dostęp: 25.04.2020.

⁷ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej (Dz. U. 2019 Nr 0 poz. 392 (z dnia 28 lutego 2019 r.).

kultury lub na inny język nowożytny dzieła istotnego dla nauki lub kultury, wydane w języku polskim oraz edycja naukowa tekstów źródłowych.

Przy wyborze wydawnictwa opłaca się skorzystać z „Wykazu wydawnictw naukowych” Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego⁸. Służy on do ewaluacji publikacji książkowych (monografii, prac pod redakcją, rozdziałów). Znajdujące się na nim wydawnictwa stosują **podstawowe zasady etyki publikacyjnej oraz posiadają ustaloną procedurę recenzowania proponowanych im tekstów naukowych. Znaczącą większość spośród nich stanowią wydawnictwa polskie. Skorzystanie z niniejszej listy wyeliminuje wydawców nierzetelnych, niestosujących procedur recenzyjnych**⁹. Aktualny wykaz informacji znajduje się na stronie Centrum Informacyjno-Bibliotecznego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi¹⁰. **Na uwagę zasługują wydawcy, których książki są indeksowane w Web of Science (Book Citation Index) i Scopus.**

Dobrym punktem wyjścia do wyboru wydawcy są podstawowe pytania, które zostały zebrane w ramach inicjatywy [Think. Check. Submit](#) (wytyczne inicjatywy publikowane są na licencji [CC BY](#)).

Czy wysyłasz swoją pracę do zaufanego wydawnictwa?
Czy to jest odpowiednie wydawnictwo dla Twojej pracy?

- Coraz więcej prac naukowych jest publikowanych na świecie.
- Nowe wydawnictwa powstają co tydzień.
- Coraz częściej pojawiają się historie o nadużyciach i oszustwach ze strony wydawców.
- Może być trudno znaleźć aktualny poradnik, mówiący o tym, gdzie warto publikować.

Skąd możesz mieć pewność, że wydawnictwo, w którym chcesz opublikować swoją pracę, jest właściwym wyborem?

⁸ Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 grudnia 2019 r. w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe, dostępne w Internecie: <http://www.bip.nauka.gov.pl/inne2/komunikat-ministra-nauki-i-szkolnictwa-wyzszego-z-dnia-17-grudnia-2019-r-w-sprawie-wykazu-wydawnictw-publicujacych-recenzowane-monografie-naukowe.html>.

⁹ Oczywiście monografie naukowe wydane w wydawnictwach spoza wykazu również będą mogły zostać zgłoszone jako osiągnięcia naukowe na potrzeby ewaluacji i za każdą z nich będzie przyznawana określona liczba punktów.

¹⁰ *ORCID*. Dostępne w Internecie: <http://cib.umed.lodz.pl/orcid>. Dostęp: 27.04.2020.

Sprawdź

Zweryfikuj wstępnie wybrane wydawnictwo, odpowiadając na poniższe pytania.

- Czy Twoi współpracownicy znają to wydawnictwo?
 - Czy czytałeś wcześniej publikacje tego wydawnictwa?
 - Jak łatwo można znaleźć najnowsze książki tego wydawnictwa?
- Czy możesz łatwo zidentyfikować wydawcę i się z nim skontaktować?
 - Czy nazwa wydawcy jest przedstawiona w sposób łatwo dostępny na stronie WWW?
 - Czy możesz skontaktować się z wydawcą telefonicznie, drogą mailową i tradycyjną pocztą?
- Czy wydawnictwo jasno określa rodzaj prowadzonej recenzji naukowej?
- Czy książki są indeksowane w serwisach, z których korzystasz?
- Czy wydawca zapewnia długoterminową archiwizację i konserwację publikacji cyfrowych, na przykład za pośrednictwem OAPEN lub CLOCKSS?
- Czy na stronie wydawcy znajdują się wytyczne dla autorów?
- Czy wydawca informuje o swojej polityce wydawniczej?
- Czy na stronie wydawcy jest dostępny wzór umowy?
 - Czy szczegóły dotyczące licencji są również zawarte w ich publikacjach?
 - Czy autor może bezpłatnie udostępnić publicznie elektroniczną wersję swojej książki lub rozdziału za pośrednictwem np. repozytorium instytucjonalnego, swojej strony WWW?
- Czy jasno określono, jakiego rodzaju opłaty będą naliczone, jeżeli w ogóle będą?
 - Czy na swojej stronie wydawca wyjaśnia, za co i kiedy te opłaty są naliczane?
- Czy rozpoznajesz członków redakcji i rady naukowej wydawnictwa?
 - Czy słyszałeś kiedyś o członkach redakcji?
 - Czy członkowie rady naukowej wspominają o nim na swoich prywatnych stronach?
- Czy wydawca jest członkiem uznanej branżowej inicjatywy?
 - Czy należy do *Committee on Publication Ethics* ([COPE](#))?
 - Jeśli wydawnictwo publikuje w trybie otwartego dostępu, to czy jego książki są uwzględnione w *Directory of Open Access Books* ([DOAB](#))?
 - Jeśli wydawca publikuje w trybie otwartego dostępu, to czy należy on do Open Access Scholarly Publishers' Association ([OASPA](#))?
 - Czy wydawca jest członkiem innego branżowego stowarzyszenia?

Jeśli możesz odpowiedzieć “tak” na wszystkie lub większość z powyższych pytań.

Sprawdź listę i wyślij tekst, jeśli z zadowoleniem odpowiesz twierdząco na wszystkie lub większość powyższych pytań.

- ✓ Musisz mieć pewność, że wybrane wydawnictwo będzie miało odpowiedni prestiż wśród naukowców.
- ✓ Publikowanie w wydawnictwie odpowiednim dla Twoich badań wpłynie korzystnie na Twoją zawodową rozpoznawalność i pomoże Ci w budowaniu kariery.
- ✓ Twoja książka/rozdział powinny być indeksowane lub archiwizowane w sposób łatwy do znalezienia.
- ✓ Powinieneś oczekiwać profesjonalnego procesu wydawniczego, w którym Twoja praca jest recenzowana i edytowana.
- ✓ Tylko wtedy powinieneś wysłać swój tekst.

→ Jak wybrać dobre **czasopismo** do publikacji **artykułu naukowego**?

W świetle obowiązujących przepisów¹¹ artykuł naukowy to recenzowany artykuł opublikowany w czasopiśmie naukowym lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowej naukowej, przedstawiający określone zagadnienie naukowe w sposób oryginalny i twórczy, problemowy albo przekrojowy; opatrzone przypisami, bibliografią lub innym właściwym dla danej dyscypliny naukowej aparatem naukowym. Artykułem naukowym nie jest: edytorial, abstrakt, rozszerzony abstrakt, list, recenzja, errata ani nota redakcyjna.

Aktywny badacz bez problemu jest w stanie wskazać wiodące czasopisma ze swojej dziedziny, gdyż sam je śledzi z uwagą. Nigdy nie zaszkodzi również zaczerpnąć opinii innych naukowców. Dokonując wyboru czasopisma, koniecznie trzeba zwrócić uwagę na jego cel i zakres tematyczny, rodzaj przyjmowanych artykułów, zasięg, indeksowanie czasopisma. Niemniej ważna jest reputacja, proces recenzji, częstotliwość i regularność ukazywania się.

Oceniając czasopismo, można się posługiwać wskaźnikami bibliometrycznymi, np. CiteScore, SNIP, Impact Factor, procent artykułów niecytowanych. Aby mieć pełne spektrum, należy korzystać zarówno ze wskaźników jakościowych, jak i z wskaźników ilościowych – i nigdy z danych dla jednego roku.

Dotychczas najczęstszym sposobem mierzenia wartości publikacji był wskaźnik Impact Factor. Biorąc go pod uwagę, warto również przyrzeć się informacji, w którym kwartylu znajduje się czasopismo.

¹¹ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej (Dz. U. 2019 Nr 0 poz. 392 (z dnia 28 lutego 2019 r.).

Należy pamiętać, iż może być ono przypisane do kilku dziedzin i w każdej z nich być w innym kwartylu. Wskaźnik Impact Factor można sprawdzić m.in. na stronie Centrum Informacyjno-Bibliotecznego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi¹².

Wysyłając tekst, można również sugerować się wykazem czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych, który to wykaz stanowi załącznik do komunikatu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego¹³. Służy on do ewaluacji publikacji. Analogicznie do wykazu monografii naukowych, znajdujące się na nim wydawnictwa stosują **podstawowe zasady etyki publikacyjnej oraz posiadają ustaloną procedurę recenzowania proponowanych im tekstów naukowych**. Aktualne informacje znajdują się na stronie Centrum Informacyjno-Bibliotecznego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi¹⁴. **Na uwagę zasługują wydawcy, których książki są indeksowane w Web of Science (Book Citation Index) i Scopus.**

Przy wyborze periodyku można też skorzystać z narzędzi typu *journal finder*, które na podstawie tytułu, streszczenia, słów kluczowych, dziedziny badań dopasowują nasz artykuł do czasopisma. Takie narzędzia to np. Elsevier Journal Finder¹⁵, Springer Journal Suggestor¹⁶.

Dobrym punktem wyjścia do wyboru czasopisma jest lista kontrolna, która powstała w ramach inicjatywy [Think. Check. Submit](#) (wytyczne inicjatywy publikowane są na licencji [CC BY](#))¹⁷.

Czy wysyłasz swoją pracę do zaufanego czasopisma?
Czy to czasopismo jest odpowiednie dla Twojej pracy?

- Coraz więcej prac naukowych jest publikowanych na świecie.
- Nowe czasopisma powstają co tydzień.
- Coraz częściej pojawiają się historie o nadużyciach i oszustwach ze strony wydawców.
- Może być trudno znaleźć aktualny poradnik, mówiący o tym, gdzie warto publikować.

Skąd możesz mieć pewność, że czasopismo, w którym chcesz opublikować swoją pracę, jest właściwym wyborem?

¹² *Listy punktacyjne MNiSW i IF*. Dostępne w Internecie: <http://cib.umed.lodz.pl/listy-punktacyjne-mnisw-i-if>. Dostęp: 25.04.2020.

¹³ Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 grudnia 2019 r. w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe. Dostępne w Internecie: <http://www.bip.nauka.gov.pl/inne2/komunikat-ministra-nauki-i-szkolnictwa-wyzszego-z-dnia-18-stycznia-2019-r-w-sprawie-wykazu-wydawnictw-publikujacych-recenzowane-monografie-naukowe.html>.

¹⁴ *ORCID*. Dostępne w Internecie: <http://cib.umed.lodz.pl/orcid>. Dostęp: 27.04.2020.

¹⁵ Elsevier Journal Finder. Dostępne w Internecie: <https://journalfinder.elsevier.com/>. Dostęp: 25.04.2020.

¹⁶ Springer Journal Suggestor. Dostępne w Internecie: <https://journalsuggester.springer.com/>. Dostęp: 25.04.2020.

¹⁷ Polskie tłumaczenie: Katarzyna Gaca-Zajęc.

Zweryfikuj wstępnie wybrane czasopismo, odpowiadając na poniższe pytania.

- Czy Twoi współpracownicy znają to czasopismo?
 - Czy czytałeś wcześniej artykuły z tego czasopisma?
 - Jak łatwo można znaleźć bieżące treści czasopisma?
- Czy możesz łatwo zidentyfikować wydawcę i się z nim skontaktować?
 - Czy nazwa wydawcy jest przedstawiona w sposób łatwo dostępny na stronie czasopisma?
 - Czy możesz skontaktować się z wydawcą telefonicznie, drogą mailową i tradycyjną pocztą?
- Czy czasopismo jasno określa rodzaj prowadzonej recenzji naukowej?
- Czy artykuły są indeksowane w serwisach, z których korzystasz?
- Czy jest jasno określone jakiego rodzaju opłaty będą naliczone?
 - Czy strona czasopisma wyjaśnia za co i kiedy te opłaty są naliczane?
- Czy rozpoznajesz członków redakcji czasopisma?
 - Czy słyszałeś kiedyś o członkach redakcji?
 - Czy członkowie rady czasopisma wspominają o nim na swoich prywatnych stronach?
- Czy wydawca jest członkiem uznanej branżowej inicjatywy?
 - Czy należy do *Committee on Publication Ethics (COPE)*?
 - Jeśli czasopismo publikuje w trybie otwartego dostępu, to czy jest ono uwzględnione w *Directory of Open Access Journals (DOAJ)*?
 - Jeśli wydawca publikuje w trybie otwartego dostępu, to czy należy on do Open Access Scholarly Publishers' Association (*OASPA*)?
 - Czy czasopismo znajduje się na jednej z platform *INASP Journals Online* (dotyczy czasopism publikowanych w Bangladeszu, Nepalu, Sri Lance, Ameryce Środkowej i Mongolii) lub na *African Journals Online (AJOL)* (dotyczy czasopism wydawanych w Afryce)?
 - Czy wydawca jest członkiem innego branżowego stowarzyszenia?

Wyślij

Jeśli możesz odpowiedzieć “tak” na wszystkie lub większość z powyższych pytań.

Sprawdź listę i wyślij artykuł, jeśli z zadowoleniem odpowiesz twierdząco na wszystkie lub większość powyższych pytań.

- ✓ Musisz mieć pewność, że wybrane czasopismo będzie miało odpowiednią rozpoznawalność wśród naukowców, co zwiększy Twoją reputację i szansę na zdobycie cytowań.
- ✓ Publikowanie w czasopiśmie odpowiednim dla Twoich badań wpłynie korzystnie na Twoją zawodową rozpoznawalność i pomoże Ci w budowaniu kariery.
- ✓ Twój artykuł powinien być indeksowany lub archiwizowany i łatwy do znalezienia.
- ✓ Powinieneś oczekiwać profesjonalnego procesu wydawniczego, w którym Twoja praca jest recenzowana i edytowana.
- ✓ Tylko wtedy powinieneś wysłać swój artykuł.

Od koncepcji do efektu.

Pisanie tekstów naukowych

mgr Magdalena Kokosińska

magdalena.kokosinska@umed.lodz.pl

Centrum Informacyjno-Biblioteczne UM w Łodzi

I. Struktura pracy naukowej

Jedną z najczęstszych przyczyn nieprzyjęcia tekstu do druku jest nieprawidłowa struktura. Oczywiście istnieje wiele innych, równie istotnych kwestii (dobre badania, tekst pisany poprawnym językiem), ale właśnie brak odpowiedniej struktury pokazuje, czy autor wie, jak pisać teksty naukowe. Jak pisze Emanuel Kulczycki w jednym ze swoich tekstów, wiedza o takiej strukturze nie jest wiedzą ukrytą, jednak jest to tak powszechny standard, że redakcje bardzo często zakładają *implicite*, że wszyscy to wiedzą¹⁸.

Taką klasyczną strukturą tekstu naukowego jest struktura IMRaD, której nazwa pochodzi od pierwszych liter nazw sekcji (części) artykułu (oraz spójnik): **I**ntroduction, **M**ethods and **M**aterials, **R**esults, and **D**iscussion. Przyjmuje się tu, że każda część artykułu odpowiada jakiemuś etapowi naszego badania, który można skoncentrować wokół głównego zagadnienia¹⁹, na przykład sekcja o rezultatach ma odpowiedzieć na pytanie, jakie wyniki analiz osiągnięto. W poniższej tabeli zebrano takie właśnie główne pytania, na które trzeba sobie odpowiedzieć, pisząc tekst, zestawiając je z poszczególnymi sekcjami artykułu. Części zaznaczone na niebiesko odpowiadają strukturze IMRaD.

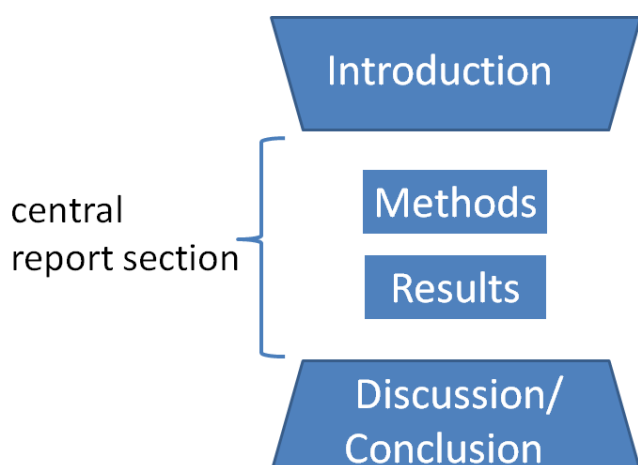
Część procesu badawczego	Sekcja artykułu
Co zrobiłem i osiągnąłem?	Abstrakt
Co jest problemem badawczym, jaka jest rama interpretacyjna?	Wprowadzenie
Jak rozwiązałem problem, jakie dane analizowałem?	Materiały i metody
Co jest wynikiem moich analiz?	Rezultaty
Co to w ogóle znaczy, jak moje badania mają się do wcześniejszych wyników?	Dyskusja
Kto mi pomógł i kto sfinansował badania	Podziękowania
Do kogo nawiązuję, kogo cytuję?	Bibliografia

Strukturę IMRaD często przedstawia się w formie klepsydry – chodzi o to, aby tekst rozpocząć od ogólnego wprowadzenia do tematu i dopiero później stopniowo przechodzić do szczegółów. Na końcu

¹⁸ *Struktura artykułu naukowego – uniwersalne wytyczne i przydatne wskazówki*. Warsztat Badacza –Emanuel Kulczycki. Dostępny w Internecie: http://ekulczycki.pl/teoria_komunikacji/jak-napisac-dobry-artykul-naukowy-czyli-naukowo-o-pisaniu/. Dostęp: 27.04.2020.

¹⁹ Tamże.

zaś, wychodząc od uzyskanych wyników i wniosków, wyciągnąć szersze konkluzje oraz opisać możliwe uogólnienia i wpływ naszej pracy na dany obszar nauki²⁰. Wygląda to następująco:

Rys. 1. Graficzne przedstawienie struktury IMRaD (CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons)

Istnieją również takie części tekstu, które bardzo mocno odpowiadają za jego **widoczność**, **rozpoznawalność** i **przeszukiwalność**. Określa się je jako części odpowiedzialne za akademickie pozycjonowanie naszego tekstu (*Academic SEO*), m.in. tytuł, abstrakt czy słowa kluczowe. Podstawowe założenia znajdują się w poniższej tabeli²¹:

Element	Założenia
Tytuł	Podsumowanie głównej idei badań; oddaje zawartość tekstu, zachęca do jego przeczytania; jest konkretny i zrozumiały, zawiera jak najwięcej informacji; nie jest pytaniem.
Abstrakt	Abstrakt jest ważny, ponieważ: – jest oceniany, – jest publikowany, – jest wyszukiwany, – współdecyduje o tym, czy będziemy cytowani.
Słowa kluczowe	Większość czasopism wymaga od 5 do 12 słów kluczowych – czasami trzeba wybrać je z listy podanej przez czasopismo. Słowo kluczowe może składać się z wielu elementów (np. „społeczeństwo obywatelskie”). Słowa kluczowe muszą zawierać wszystkie istotne terminy z tytułu i abstraktu. Najlepsze słowa kluczowe składają się z 1-3 wyrazów (więcej to już opis).
Bibliografia	Kształt bibliografii zależy często od wytycznych redakcji oraz wskazanego stylu bibliograficznego. Tę pracę warto sobie ułatwić, korzystając z menadżera bibliografii.
Podziękowania	Podziękowania są formalnym oświadczeniem, w którym dziękujemy, ale przede wszystkim uznajemy czyjś wkład w badania (nie powinno się dziękować za rzeczy nie związane bezpośrednio z badaniami). Dziękujemy zatem: osobom, które dały nam naukowe wskazówki, prowadziły nas w argumentacji; uczestnikom dyskusji;

²⁰ Jak napisać dobry artykuł naukowy? Część 1: Abstrakt i struktura. Dostępny w Internecie:

<http://www.zostanphd.pl/jnda1-abstrakt-i-struktura/>. Dostęp: 27.04.2020.

²¹ Na podst. *Struktura artykułu naukowego – uniwersalne wytyczne i przydatne wskazówki...*, dz. cyt.

	osobom, które komentowały robocze wersje naszego tekstu; osobom, które dostarczyły próbki; studentom i asystentom, którzy pomagali w badaniach; pracownikom technicznym; instytucjom grantowym (podajemy wtedy nazwę instytucji finansującej, nazwę grantu, numer umowy).
--	---

Zarówno przed rozpoczęciem pisania tekstu, a także już po jego stworzeniu warto zadać sobie kilka pytań, które pozwolą na krytyczną ocenę własnego tekstu. Taką checklistę stworzył Thomas Hanitzsch, redaktor naczelny „Communication Theory” w swoim tekście *Writing for Communication Theory*²²:

1. Czy naprawdę zaprezentowanie nowego pomysłu jest uzasadnione?
2. Czy artykuł mieści się w tematyce czasopisma?
3. Czy przedmiot badań jest jasno wskazany?
4. Czy artykuł odnosi się do ważnej literatury przedmiotu?
5. Czy przegląd literatury wskazuje ważne punkty wyjścia do dalszych rozważań?
6. Czy koncepcja zaprezentowana w tekście jest rzeczywiście nowa?
7. Czy w artykule w klarowny sposób zostało wyartykułowane zaplecze teoretyczne?
8. Czy wszystkie ważne terminy i pojęcia zostały wyjaśnione?
9. Czy argumentacja jest zaprezentowana w sposób klarowny?
10. Czy propozycja została skonfrontowana z innymi ważnymi ujęciami?
11. Czy wszystkie nieścisłości zostały wyeliminowane?
12. Czy w artykule jest używany przystępny język?
13. Jeśli w artykule pojawiają się dane empiryczne, to czy na pewno teoria z dowodem została w klarowny sposób połączona?
14. Czy artykuł podejmuje się przedyskutowania implikacji wynikających z nowego ujęcia?
15. Czy została zaprezentowana aplikacja nowego ujęcia?
16. Czy zostały wskazane ograniczenia tego ujęcia?

Choć lista została stworzona dla czasopisma z dziedziny komunikacji, jest na tyle uniwersalna, że może się przydać każdemu badaczowi, pozwala bowiem na krytyczną ocenę własnego tekstu.

²² Hanitzsch T., *Writing for Communication Theory*. Dostępne w Internecie: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/comt.12004>.

II. Wyszukiwanie literatury

Wielu naukowców rozpoczyna poszukiwanie literatury (bądź kontynuuje uzupełnianie posiadanej już listy) od naukowych baz elektronicznych, np. PubMedu – i jest to bardzo dobry kierunek. Warto jednak pamiętać o innych źródłach, które mogą być równie przydatne, a których niekiedy nie bierze się pod uwagę.

Naukowe bazy danych (dostępne w ramach subskrypcji UM w Łodzi)

<http://cib.umed.lodz.pl/zasoby/bazy/> (bazy ogółem)

<http://cib.umed.lodz.pl/zasoby/e-ksiazki/> (e-książki)

<https://browzine.com/libraries/1241/subjects> (e-czasopisma)

<http://cib.umed.lodz.pl/zasoby/e-skrypty/> (e-skrypty)

Zasoby elektroniczne to duża grupa materiałów, których subskrypcję wykupiła Uczelnia dla pracowników i studentów uniwersytetu. Dostęp do baz jest możliwy zarówno z terenu uczelni (bez dodatkowych działań, z komputerów podłączonych do sieci uniwersyteckiej), jak również z każdego innego miejsca na świecie (dzięki logowaniu przez dane uniwersyteckie).

→ Dlaczego to jest przydatne?

E-zbiory dzielą się na różne kategorie. Bazy elektroniczne to przede wszystkim najnowsze i najważniejsze (recenzowane) materiały z aktualnymi doniesieniami naukowymi z wielu dziedzin, w naszym przypadku – z zakresu medycyny i nauk pokrewnych. Znajdują się tu zarówno artykuły, jak i monografie naukowe, przydatne w toku nauki oraz prowadzenia własnych badań. Oferujemy także dostęp do e-książek (w tym dwie bazy z polskimi podręcznikami), e-czasopism oraz e-skryptów. Cała kolekcja jest nieocenionym źródłem najbardziej aktualnych i wiarygodnych danych naukowych.

Polska Bibliografia Narodowa

<http://www.bn.org.pl/bibliografie/bibliografia-narodowawww.bn.org.pl/bibliografie/bibliografia-narodowa>

Rejestruje dokumenty opublikowane na terenie Polski, także polonica wydane za granicą, publikacje w języku polskim i o Polakach. Składa się z kilku części, rejestrujących książki, czasopisma, artykuły z czasopism, dokumenty elektroniczne, kartograficzne i dźwiękowe.

→ Dlaczego to jest przydatne?

Założeniem bibliografii narodowej jest rejestrowanie całej produkcji wydawniczej dzięki ustawie o egzemplarzu obowiązkowym²³. I choć nie wszyscy wydawcy regularnie się z tego obowiązku wywiązują, można z dużą dozą pewności stwierdzić, że informacje o najnowszych publikacjach znajdują się właśnie z bibliografii (jest to pomocne przy ustalaniu, co już zostało wydane na temat, który nas interesuje).

KaRo

<http://www.karo.umk.pl>

Katalog Rozproszony Bibliotek Polskich jest wyszukiwarką, umożliwia dostęp do informacji o zbiorach wielu polskich bibliotek (naukowych, akademickich, publicznych itd.).

²³ Egzemplarz obowiązkowy. Dostępne w internecie: <https://www.bn.org.pl/dla-wydawcow/egzemplarz-obowiazkowy>. Dostęp: 28.04.2020.

→ Dlaczego to jest przydatne?

KaRo daje nam informację o tym, w jakiej bibliotece znajduje się materiał, który nas interesuje (a którego nie ma np. w żadnej z łódzkich bibliotek), niezależnie od typu tej biblioteki (naukowa, publiczna, parafialna, towarzystwa naukowego itp.). Taką książkę czy artykuł możemy zamówić (w przypadku artykułów często będzie to kserokopia) dzięki usłudze wypożyczania międzybibliotecznego²⁴, który oferuje swoim studentom i pracownikom CIB (o ile biblioteka posiadająca dany materiał także prowadzi taką usługę).

NUKAT

www.katalog.nukat.edu.pl

Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny – największy katalog centralny w Polsce. Informuje o wszystkich zbiorach bibliotek naukowych współpracujących ze sobą.

→ Dlaczego to jest przydatne?

Podobnie jak KaRo, NUKAT podaje informacje o tym, gdzie jeszcze, w jakich bibliotekach znajdziemy poszukiwany przez nas materiał, ale z jedną różnicą – dotyczy tylko bibliotek naukowych. Dla wielu naukowców będzie zatem pierwszym wyborem, tym bardziej, że z zasady każda biblioteka o profilu naukowym prowadzi wypożyczanie międzybiblioteczne.

Federacja Bibliotek Cyfrowych

www.fbc.pionier.net.pl

Serwis gromadzi i udostępnia informacje online o zbiorach polskich instytucji nauki i kultury (uczelnie, biblioteki, muzea, archiwa, ośrodki badawcze).

→ Dlaczego to jest przydatne?

W serwisie znajdziemy także zbiory Łódzkiej Regionalnej Biblioteki Cyfrowej Cybra, w której zasobach znajduje się bogata kolekcja zdigitalizowanych starodruków należących do naszej Uczelni (nie ma możliwości, aby obejrzeć oryginały, biblioteka cyfrowa to jedyna możliwość, aby zobaczyć, jak wyglądają stare druki medyczne). Dzięki zbiorom bibliotek cyfrowych możliwe jest przeszukiwanie zasobów historycznych i dostęp np. do skryptów uczelnianych.

Łódzka Akademicka Sieć Biblioteczna

www.biblioteki.lodz.pl

To wspólny projekt kilku bibliotek naukowych Łodzi:

- Centrum Informacyjno-Bibliotecznego Uniwersytetu Medycznego
- Biblioteki Akademii Muzycznej
- Biblioteki Akademii Sztuk Pięknych
- Biblioteki Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN
- Biblioteki Instytutu Medycyny Pracy
- Biblioteki Politechniki Łódzkiej
- Biblioteki PWSFTviT
- Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego
- Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego
- Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej

²⁴ E-mail: cib.miedzybiblioteczna@umed.lodz.pl.

→ Dlaczego to jest przydatne?

Dzięki projektowi wszystkie te biblioteki posiadają ten sam system biblioteczny – a więc katalog zawsze wygląda tak samo, co jest znacznym ułatwieniem dla czytelników. Ponadto pierwsze osiem bibliotek daje możliwość wyszukiwania we wszystkich ośmiu katalogach podczas jednej sesji wyszukiwawczej (opcja „Wszystkie biblioteki”). W ten sposób można od razu sprawdzić, w której z bibliotek znajduje się potrzebny materiał. W przypadku BUŁ i WBP należy oddzielnie wejść na stronę każdej z bibliotek, aby przeszukać ich zasoby.

Warty uwagi jest także PLUM – projekt współpracy pomiędzy Biblioteką Politechniki Łódzkiej a CIB Uniwersytetu Medycznego, który umożliwia wzajemne wypożyczanie **do domu** materiałów czytelnikom tych dwóch bibliotek (w przypadku pozostałych księżnic można z nich korzystać tylko na miejscu).

Biblioteka Miejska w Łodzi

www.biblioteka.lodz.pl/

Katalog biblioteki publicznej, największej instytucji kultury w woj. łódzkim – zbiory dostępne dla każdego, za darmo.

→ Dlaczego to jest przydatne?

Od 2018 roku funkcjonuje w Łodzi biblioteka miejska, będąca największą instytucją kultury w naszym mieście oraz największą siecią biblioteczną w Polsce (68 filii). Biblioteki są sukcesywnie modernizowane, a zbiory uzupełniane i wbrew pozorom można w nich znaleźć sporo publikacji naukowych – warto o tym pamiętać zwłaszcza gdy biblioteka uczelniana nie dysponuje dostateczną liczbą egzemplarzy istotnych podręczników dla wszystkich studentów i naukowców. Korzystanie ze wszystkich filii jest bezpłatne i możliwe dzięki jednej karcie bibliotecznej.

III. Aparat naukowy

Aparat naukowy pracy naukowej tworzą przede wszystkim przypisy i bibliografia.

Oprócz standardowych i wszystkim znanych **przypisów** bibliograficznych istnieją także inne ich rodzaje (wyróżniane ze względu na treść i funkcję), z których warto czasem korzystać:

- rzeczowe (objaśniają, komentują i poszerzają nasz tekst),
- słownikowe (wyjaśniają zwroty obcojęzyczne, terminy specjalistyczne itp.),
- informacyjne (zawierające wskazówki dotyczące naszego tekstu, które ułatwią korzystanie z niego, np. informują o załącznikach, indeksach itp.).

Warto o nich pamiętać szczególnie w sytuacji, gdy chcemy dodać jakąś istotną informację, ale obawiamy się, że podanie jej w tekście głównym zaburzyłoby nasz tok rozumowania czy wnioskowania lub wybiłoby czytelnika z rytmu czytania.

Bibliografia jest spisem wykorzystanej i zalecanej literatury. Istnieje bardzo dużo różnych sposobów tworzenia bibliografii załącznikowej, nierzadko konkretne wytyczne narzuca autorom wydawnictwo. W naukach biomedycznych do najpopularniejszych formatów należą system vancouverski i system harwardzki.

System vancouver (*Vancouver system*) nazywany jest także systemem autor-numer. Powstał w 1978 roku (podjęte ustalenia zostały spisane rok później). Cytowania są ponumerowane w kolejności występowania w tekście, oznaczone liczbami arabskimi w nawiasach okrągłych (**1**) lub kwadratowych [**1**], jako indeks górny bądź jako kombinacja tych sposobów.

INTRODUCTION

According to the data provided by the Global Burden of Disease 2015 Study (GBD 2015), coronary artery disease (CAD) is the most common cause of death for both men and women globally¹. It is estimated that the global mortality rate of CAD increased from 5.2 million to more than 7 million from 1990 to 2010². Although CAD may affect individuals at any age, especially for the older ages, CAD that manifests in younger individuals has become more common in recent years with changes in lifestyle. Premature coronary artery disease (PCAD) belongs to a particular subgroup of CAD, which is defined as the diagnosis of CAD before 55 years for men or 65 years for women³. Recent studies have pointed out that patients with PCAD have a poor long-term prognosis and a low quality of life⁴. Accordingly, detecting, diagnosing, and implementing preventative strategies in PCAD is important. At present, coronary angiography is still the gold standard in diagnosing PCAD. However, due to its invasive nature, the operative risk of infection and the high expense, the procedure tends to be performed before any classical symptoms appear. Apparently, there is an increasing need to identify reliable and noninvasive biomarkers to diagnose PCAD as early as possible.

Ze wszystkich cytowań tworzy się następnie listę bibliografii:

REFERENCES

1. Global, regional, and national life expectancy, all-cause mortality, and cause-specific mortality for 249 causes of death, 1980-2015: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2015. *Lancet*. 2016; 388 (10053): 1459-1544.
2. Lozano R, Naghavi M, Foreman K, et al. Global and regional mortality from 235 causes of death for 20 age groups in 1990 and 2010: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2010. *Lancet*. 2012; 380 (9859): 2095-2128.
3. Chen B, Xie F, Tang C, Ma G, Wei L, Chen Z. Study of five pubertal transition-related gene polymorphisms as risk factors for premature coronary artery disease in a Chinese Han population. *PLoS One*. 2015; 10 (8): e136496.
4. Cole JH, Sperling LS. Premature coronary artery disease: clinical risk factors and prognosis. *Curr Atheroscler Rev*. 2004; 6 (2): 121-125.

Imiona autorów skraca się do maksymalnie dwóch inicjałów (nie ma obowiązku stosowania kropek). Podaje się maksymalnie 6 autorów, a jeśli w publikacji jest ich więcej, podaje się tylko pierwszego z dopiskiem „i in.” („et al.”). Gdy brak jest autora, opis rozpoczyna się od tytułu publikacji, natomiast w przypadku czasopism tytuł podaje się w formie skróconej.

System harwardzki (*Harvard Referencing System*) nazywany jest także systemem nazwisko-data lub alfabetycznym. Źródła podaje się bezpośrednio przy cytowaniach, w nawiasie, zawierają nazwisko autora i rok wydania, ew. stronę.

excess mortality (Piotrowski et al., 2017; Ringen et al., 2014). Second generation antipsychotic drugs which are commonly prescribed today are known to induce weight gain and obesity and accelerate the development of metabolic syndrome, which is a risk factor for cardiovascular disease (Abosi et al., 2018; Bak et al., 2014). Type 2 diabetes mellitus is a manifestation of an undesirable metabolic profile and a condition with severe consequences, characterized by elevated blood glucose levels due to insufficient insulin production and insulin resistance (Vijan, 2015). Meta-analyses show that the prevalences of type 2 diabetes mellitus in patients with both schizophrenia and bipolar disorders significantly exceed the prevalence in the general population, and the condition is often underdiagnosed in this patient group (Stubbs et al., 2015; Vancampfort et al., 2015; Ward and Druss, 2015). It is known that diabetes co-occurred with schizophrenia long before the introduction of antipsychotics in the 1950's (Kohen, 2004), and a recent meta-analysis concluded that antipsychotic-naïve patients with non-affective psychosis had significantly reduced glucose tolerance and insulin resistance (Greenhalgh et al., 2017). In addition, the use of antipsychotics has been found to disturb glucose metabolism in healthy volunteers (Burghardt et al., 2018), and the increased risk of type 2

Bibliografia składa się z dokładnych opisów bibliograficznych wszystkich źródeł podanych w kolejności alfabetycznej:

Appendix A. Supplementary data Supplementary material related to this article can be found, in the online version, at doi:https://doi.org/10.1016/j.psyneuen.2019.01.001. References Abosi, O., Lopes, S., Schmitz, S., Fiedorowicz, J.G., 2018. Cardiometabolic effects of psychotropic medications. <i>Horm. Mol. Biol. Clin. Invest.</i> American Psychiatric, A., 1995. <i>Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders</i>, fourth edition. Arnoldy, R., Curtis, J., Samaras, K., 2014. The effects of antipsychotic switching on diabetes in chronic schizophrenia. <i>Diabet. Med.</i> 31, e16–19. Bak, M., Fransen, A., Janssen, J., van Os, J., Drukker, M., 2014. Almost all antipsychotics result in weight gain: a meta-analysis. <i>PLoS One</i> 9, e94112. Ballon, J., Stroup, T.S., 2013. Polypharmacy for schizophrenia. <i>Curr. Opin. Psychiatry</i> 26, 208–213. Bartoli, F., Lax, A., Crocamo, C., Clerici, M., Carra, G., 2015. Plasma adiponectin levels in	Piotrowski, P., Gondek, T.M., Krolicka-Uregeowska, A., Misiak, B., Adamowski, T., Kiejna, A., 2017. Causes of mortality in schizophrenia: an updated review of European studies. <i>Psychiatr. Danub.</i> 29, 108–120. Ringen, P.A., Engh, J.A., Birkenaes, A.B., Diesel, L., Andreassen, O.A., 2014. Increased mortality in schizophrenia due to cardiovascular disease – a non-systematic review of epidemiology, possible causes, and interventions. <i>Front. Psychiatry</i> 5, 137. Rummel-Kluge, C., Komossa, K., Schwarz, S., Hunger, H., Schmid, F., Lobos, C.A., Kissling, W., Davis, J.M., Leucht, S., 2010. Head-to-head comparisons of metabolic side effects of second generation antipsychotics in the treatment of schizophrenia: a systematic review and meta-analysis. <i>Schizophr. Res.</i> 123, 225–233. Salvi, V., Grua, L., Cerveri, G., Mencacci, C., Barone-Adesi, F., 2017. The risk of new-onset diabetes in antidepressant users – a systematic review and meta-analysis. <i>PLoS One</i> 12, e0182088. Sapra, M., Lawson, D., Iranmanesh, A., Varma, A., 2016. Adiposity-independent hypoadiponectinemia as a potential marker of insulin resistance and inflammation in schizophrenia patients treated with second generation antipsychotics. <i>Schizophr. Res.</i> 174, 132–136. Sarvari, A.K., Vereb, Z., Uray, L.P., Fesus, L., Balajthy, Z., 2014. Atypical antipsychotics induce both proinflammatory and adipogenic gene expression in human adipocytes in vitro. <i>Biochem. Biophys. Res. Commun.</i> 450, 1383–1389. Simon, V., van Winkel, R., De Hert, M., 2009. Are weight gain and metabolic side effects of atypical antipsychotics dose dependent? A literature review. <i>J. Clin. Psychiatry</i> 70.
--	--

Pierwszy znany przypadek użycia tego stylu to rok 1881 (Edward Mark, profesor anatomii w Harvard Medical School). Istnieje kilka wzorców stylu harwardzkiego, różniących się od siebie m.in. kolejnością poszczególnych elementów czy interpunkcją. Zdecydowaną zaletą tego stylu jest łatwa i natychmiastowa identyfikacja źródeł, jak również fakt, że cytowania nie mieszają z przypisami dolnymi niebibliograficznymi (np. słownikowymi czy polemicznymi). Zmiana kolejności cytowań nie wpływa w

żaden sposób na układ bibliografii. Do wad systemu zalicza się m.in. fakt, że zajmują miejsce w tekście głównym, mogą powodować mniejszą płynność czytania pracy naukowej, mogą również wystąpić problemy w przypadku cytowania wyjątkowo płodnych autorów stosuje się wtedy dodatkowe oznaczenie literowe, np. Harvey 2005a, Harvey 2005b, Harvey 2005.

IV. Poprawność językowa i styl naukowy

Praca naukowa to nie tylko merytoryka, dane liczbowe, wykresy, tabele i obszerna bibliografia. Równie istotna jest dbałość o poprawność językową i styl naukowy, które to elementy charakteryzują nas jako autorów sumiennych, dokładnych i szanujących swoich odbiorców.

Sposób pisania – styl – powinien odzwierciedlać charakter naukowy naszej pracy. Zamiast swobody postawmy na precyzję wypowiedzi, analizę problemu i obiektywność zjawisk, którymi się zajmujemy. Zadbajmy o przejrzystość stylu, logikę wypowiedzi, konkretny i staranny aparat naukowy. Warto pamiętać, że prace uniwersyteckie, badawcze nie są najlepszym miejscem na używanie licznych zapożyczeń (chyba że wśród znawców przedmiotu dany termin jest często używany i mamy pewność, że nikt z czytających nie będzie miał problemu z jego zrozumieniem, lub gdy nie istnieje polski odpowiednik) czy regionalizmów – zamiast nich używa się terminologii naukowej i (najczęściej) form bezosobowych.

W czuwaniu nad poprawnością językową pracy z pewnością służyć nam mogą liczne słowniki czy podręczniki dotyczące pisania, istnieje jednak także spora liczba rzetelnych, wiarygodnych źródeł internetowych, do których warto zaglądać w razie wątpliwości. Poniżej krótki wybór polecanych stron, zarówno dla języka polskiego, jak i angielskiego, coraz częściej bowiem wymaga się od naukowców prowadzenia dyskursu właśnie w tym języku.

Język polski:

- poradnie językowe – zawierają ogrom zapytań internautów dotyczących przeróżnych aspektów językowych wraz z odpowiedziami językoznawców; lista poradni językowych: http://www.rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=402:poradnie-jezykowe&catid=78:linki&Itemid=60,
- Słownik Gramatyczny Języka Polskiego (<http://sgjp.pl/leksemy/#13589/a>) – zawiera odmianę przez przypadki nie tylko najczęściej używanych w języku polskich słów pospolitych, ale także słów rzadkich, terminów specjalistycznych, a nawet nazwisk i miejscowości,
- słownik synonimów (<https://www.synonimy.pl/>),
- kanały językowe na YouTube, np. Mówiąc inaczej (<https://www.youtube.com/user/PamikuPL>).

Język angielski:

- Writing Guide (<https://library.harvard.edu/writing-guide>) – internetowy poradnik pisania w języku angielskim, przygotowany przez Bibliotekę Uniwersytetu Harvarda,

- Hemingway Editor (<http://www.hemingwayapp.com>) – jedna z co najmniej kilku aplikacji²⁵ ułatwiających pisanie po angielsku i sprawdzanie swoich błędów,
- Thesaurus (www.thesaurus.com) – bardzo przydatny słownik synonimów, podający wyrazy w różnych kontekstach,
- kanały językowe na YouTube, np. Po Cudzem (<https://www.youtube.com/user/jezykalnia>),
- bezpłatne, dostępne dla każdego platformy (tzw. OZE, czyli Otwarte Zasoby Edukacyjne), wspomagające zarówno proces naukowego pisania (np. kursy na platformach [Coursera](#) czy [edX](#)²⁶ lub [kurs BBC Go the Distance: Academic Writing](#)), jak również wspierające w samorozwoju, doskonaleniu, ale też podczas przygotowywania zajęć dla studentów.

²⁵ Inna to np. Grammarly (<https://app.grammarly.com/>).

²⁶ Obie platformy wymagają utworzenia konta; z kursów można korzystać bezpłatnie do momentu, kiedy chcielibyśmy otrzymać zaświadczenie o jego ukończeniu – taki dokument jest płatny. Warto wspomnieć, że kursy są przygotowywane i prowadzone przez wykładowców z najlepszych uniwersytetów na świecie.